

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PER BOARD EXAMINATION_03(2025-26)

MARATHI- SET - 1

Class : X

Date : 09.01.2026

Duration-3Hrs

Max. Marks : 80

MARKING SCHEME

विभाग (अ) वाचन व आकलन गुण (15)

प्र 1 :- (आकलन) अ: अपठित गद्यांश :-

प्र 1 (अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायामधून निवडा:-(कोणतेही पाच)

(5X1=5)

- 1 ड अद्वा-तद्वा
- 2 क समुदायाला मार्गदर्शन
- 3 ब तो तथागतांच्या चरणी लागला.
- 4 क स्तुती-शापाचा
- 5 अ गुणांमुळे
- 6 क शांत व प्रसन्न

प्र 1 (ब) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा :-(कोणतेही तीन)

(3X1=3)

- 1 गौतम बुद्ध यांच्या विरोधकांना लोक त्यांना खूप मान देतात हे सहन होत नसे.
- 2 जगात कोण आपल्याला काय बोलेल यावर आपण नियंत्रण ठेवू शकत नाही.
- 3 जनसमुदायातील काही माणसे खूप अस्वस्थ झाले, संतापलेही, त्याला मारायलाही धावले.
- 4 विरोधक त्यांचा अपमान करायचा या उद्देशाने त्यांच्या प्रवचनाच्या ठिकाणी आला.

प्र 2 (आकलन) अपठित पद्यांश :-

प्र 2 (अ) खालील कविता काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

प्र 2 (अ) कविता वाचून त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा :-(कोणतेहीचार(4X1=4)

- 1 ड गवळणींच्या मस्तकावर
- 2 अ पूजेसाठी
- 3 क गोरस
- 4 ब गुरुचे
- 5 अ सारखा

प्र 2 (ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :-(कोणतेही तीन)

(3X1=3)

- 1 गुरु अज्ञात राहतो .
- 2 ओल्या मातीच्या गोळ्याला आकृती प्राप्त होते.
- 3 गुरुने आकार देताच प्रत्येकाला आपला मार्ग सापडतो म्हणजेच जीवनाला दिशा मिळते.
- 4 कुंभारा सारखा गुरु जगात नाही असे कवी म्हणतात.
- 5 आधी तुडवा तुडवी झाल्यावर नंतर हाताने घटाला कुरवाळले जाते.

विभाग :- ब (20 गुण)

प्र 3 (अ) शब्दांच्या जाती ओळखा :- (कोणतेही चार)

(4X1=4)

- 1 अ राधिका
- 2 3 विधान ब-क-ड बरोबर अ चूक
- 3 ब खाल्लीस का माती तू?
- 4 ब पलीकडे
- 5 ड शब्दयोगी अव्यय

- प्र 3 (ब) काळ ओळखा व बदला (कोणतेही तीन) (3X1=3)
- 1 भविष्यकाळ
  - 2 हरवलेल्या माणसाच्या आठवणीने मन सैरभैर होईल.
  - 3 पावसाळ्यात रहदारीचा खोळंबा होत आहे.
  - 4 पोटभर जेवल्याने भावेशला बरे वाटले.
- प्र 3 (क) वाक्याचे प्रकार ओळखा (कोणतेही तीन) (3X1=3)
- 1 प्रश्नार्थी वाक्य
  - 2 विश्वासला दिलेली शिक्षा अमान्य आहे .
  - 3 मुलांनों सूचनांचे पालन करा.
  - 4 छी! तुझे अक्षर खूप अशुद्ध आहे.
- प्र 3 (ड) समानार्थी शब्द (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 4 लोचन
  - 2 अ कामगार
  - 3 घनदाट
- प्र 4 (अ) विरुद्धार्थी शब्द (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 क जमा×खर्च
  - 2 प्रकाश
  - 3 मोकळा
- प्र 4 (ब) लिंग बदला (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 कपाट
  - 2 जननी
  - 3 गाडी
- प्र 4(क) वचन बदला (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 गाडया
  - 2 खेळणे
  - 3 खुर्च्या .
- प्र 4 (ड) समास ओळखा (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 मीठभाकर
  - 2 हळदीकुंकू
  - 3 व्दिगु समास

विभाग—क पाठ्यपुस्तक आधारित (30 गुण)

- प्र 5 (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) (3X1=3)
- 1 निरंजन वार लावून जेवायचा कारण मावशीची परिस्थिती यथातथाच होती.
  - 2 लेखक रा.ग. जाधव रोज संध्याकाळी फिरावयास ओंकारेश्वराच्या कट्टयावर जात असत.
  - 3 कवितेचं गाण्यात रूपांतर होते जेव्हा संगीतकारा द्वारे स्वरराज चढविला जातो.
  - 4 कुटुंबाच्या साखर वापरण्याच्या कृतीने पंतांच्या वनजक्षय संकल्पाला सुरुंग लागला.
  - 5 अभिषेकच्या बाबांनी टेकनॉलॉजी या गोष्टीबद्दल त्यांची मळमळ व्यक्त केली.
- प्र 5 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा:— (कोणतेही तीन) (3X1=3)
- 1 कोकण रेल्वे.
  - 2 सुरुवात.
  - 3 पहिली शिक्षिका.
  - 4 भोक्ती.
  - 5 देवदूतासारखा.

प्र 5 क:- खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर थोडक्यात लिहा:-

(1X3=3)

- 1 **संदर्भ:-** प्रस्तुत प्रश्न रंग साहित्याचे या पाठातील असून या पाठात साहित्यप्रकारांची ओळख करून दिली आहे.
नाटक या साहित्यप्रकारात पात्ररचना,चुरचुरीत संवाद आणि नाट्यमय घटना व प्रसंग यांमुळे नाटकाने मराठी माणसाच्या मनात अढळ स्थान निर्माण केले आहे.नाटकाचे सादरीकरण रंगमंचावर केले जाते मराठी भाषेत श्रीपाद कोल्हटकर ,राम गणेश गडकरी,पु. ल. देशपांडे यांची नाटके प्रसिध्द आहेत
- 2 **संदर्भ :-** प्रस्तुत प्रश्न फूटप्रिन्टस या पाठातून घेतला असून लेखक प्रदीप आवटे हे आहेत हा पाठ जादू की झप्पी यातून घेतला आहे.
पावडे काकांचे पाय गोजिरी,गुलाबी पावलं असूनही पावडे काकांच्या पावलांचे ठसे अँपवर काळे उमटले ,कारण ते थोड्या अंतरासाठी व एकट्या साठी कारचा वापर करत होते. त्यानी कधी झाडे लावली नव्हती त्यानी प्रदूषणाचा विचार न करता प्रदूषण वाढविण्यास मदत केली होती म्हणून पावडेकाकांच्या पायाचे ठसे अँपवर काळे आले.
- 3 **संदर्भ:-** दिलेला प्रश्न शाल या पाठातील असून लेखक रा.ग.जाधव आहेत हा पाठ छात्र प्रबोधन, दीपावली विशेषांक 2012 यातून घेतला आहे. सा पाठात लेखकाने शाली भोवतीच्या आठवणीं सांगितल्या आहेत.
लेखकाने भिक्षेक-याला दोन शाली दिल्या पण त्याने त्या विकल्या आणि दोन दिवस पोटाभर जेवला कारण शालीच्या शोभेपेक्षा त्याला पोटाची आग विझवणे महत्त्वाचे वाटले त्याच्या अंगावर शाल पाहून त्याला कोणीही भिक्षा दिली नसती त्यामुळे त्याने केलेला शालीचा उपयोग मला अगदी योग्य वाटतो.

प्र 5 ड:-खालील वाक्यांतील वाक्प्रचार ओळखा व त्याचा अर्थ कंसातील कोणत्या वाक्प्रचाराशी जुळतो ते लिहा:-

(5X1=5)

(उसंत न लाभणे, बरबाद होणे, हातभार लावणे, आक्षेप नोंदवणे, गोडी लावणे)

- 1 सेतूबंधनात खारूताईने श्रीरामाला हातभार लावला.
- 2 दिवाळीत आईला कामातून अजिबात उसंत लाभत नाही.
- 3 ब्रिटिशांनी अत्यावश्यक वस्तूंवर कर लावल्यावर भारतीय नेत्यांनी त्यावर आपेक्ष नोंदविला.
- 4 हसतखेळत विज्ञान शिकवून जोशी सरांनी मुलांमध्ये विज्ञानाची गोडी लावली.
- 5 अतिवृष्टीमुळे सगळी पिके बरबाद झाली.

प्र 6 अ :- (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा:- (कोणतेही चार)

(4X1=4)

- 1 कवी सुर्वे यांचे वाट पाहण्यात दोन दिवस गेले.
- 2 संत नामदेव श्री विठ्ठलाचे अंकित दास आहेत.
- 3 फुलामुलांतून श्रावण हसत आहे.
- 4 देशवासियांच्या मुठीत द्रव्य ही गोष्ट नाही.
- 5 वणवा वनात/जंगलात लागला आहे.

प्र 6 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा :- (कोणतेही चार)

(4X1=4)

- 1 लहान
- 2 उन्हाळे
- 3 कनवाळू
- 4 मोती
- 5 दीनदुबळ्यांचे

प्र 6 क) खालील काव्यपंक्तींचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा:- (कोणतेही एक)

(1X3=3)

1 **संदर्भ :-** प्रस्तुत प्रश्न दोन दिवस या कवितेतील असून कवी नारायण सुर्वे आहेत

स्पष्टीकरण:- कारखान्याच्या झोतभट्टीत जसे लोखंड शेकते तसे मी माझे आयुष्य शेकवून घेतले. बऱ्यावाईट प्रसंगाच्या आगीतून मी बाहेर निघालो. चार दिवसांचे

थोडेसे आयुष्य जगताना दोन दिवस सुखाची वाट पाहण्यात खर्ची घातले नि उरलेले दोन दिवस दुःखात काढले.

किंवा

संदर्भ:- प्रस्तुत प्रश्न स्वप्न करू साकार या कवितेतील असून कवी किशोर पाठक हे आहेत.

स्पष्टीकरण :- हिरवागार समृद्ध श्रावण या बालकांच्या मुखातून नि फुललेल्या फुलांतून हसतो आहे. मातीचे मन आणि तन पावन झाले आहे जणू चराचरावर चैतन्याचे उत्साहाचे सुदर्शन फिरते आहे. शेतातल्या मातीतून आपण धन धान्याचे मोती पिकवू या हीच आपली मोठी दौलत आहे.

प्र 7 अ स्थूलवाचन :- एका वाक्यात उत्तरे लिहा :- (कोणतेही पाच) (5X1=5)

- 1 अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात व्युत्पत्ती कोशाचा ठराव मंजूर करण्यात आला.
- 2 पाठामध्ये ताकास तूर न लागू देणे या वाक्प्रचाराची व्युत्पत्ती सांगितली आहे.
- 3 डॉ. काकोडकर जेव्हा ट्रेनिंग स्कूलला गेले तेव्हा संस्था सुरू होऊन सात वर्षे झाली होती.
- 4 दार हा प्रत्यय फारसी भाषेतून मराठीत आला आहे.
- 5 स्काय इज द लिमिट असे डॉ. अनिल काकोडकर म्हणाले.
- 6 दुसऱ्या अनुभवातून डॉ काकोडकर शिकले आपणास येत नसेल तर दुसऱ्याला काम सांगू नये.

विभाग- ड लेखन- (गुण 15)

लेखन

प्र 8 (अ) दिलेले निबंध मुद्दे व कथा मुद्दे नीट वाचा व दिलेल्या पाच विषयांपैकी कोणत्याही

एका विषयावर 120 ते 150 शब्दांत निबंध अथवा कथा लिहा :- (कोणतेही एक) (1X5=5)

- 1 विषयाची निवड -1
- 2 स्वविचारांचे प्रकटीकरण करण्याची क्षमता -1
- 3 घटनांचा तार्किक विचार -1
- 4 भाषा प्रभावी व सोपी -1
- 5 निबंधाचा योग्य समारोप -1

किंवा

मुद्दयावर आधारित गोष्ट लिहा. (शीर्षक आणि तात्पर्य आवश्यक)

- 1 कथेचे योग्य शीर्षक -1
- 2 कथेतील संवाद मांडणी -1
- 3 लेखनातील घटनाक्रम -1
- 4 भाषेचा ओघ, पात्र -1
- 5 समारोप, तात्पर्य -1

प्र 8 (ब) पत्र लेखन :- (कोणतेही एक) (1X5=5)

- 1 दिनांक व पत्ता -1
- 2 विषय व संबोधन -1
- 3 मुख्य मायना -2
- 4 समारोप -1

प्र 8 (क) जाहिरात लेखन :- (कोणतेही एक) (1X5=5)

- 1 दिनांक व पत्ता -1
- 2 कलात्मकता -1
- 3 सर्जनशीलता -1
- 4 आकर्षक शब्द चयन -1
- 5 संपर्क , पत्ता दूरध्वनी क्रमांक -1

..... समाप्त .....